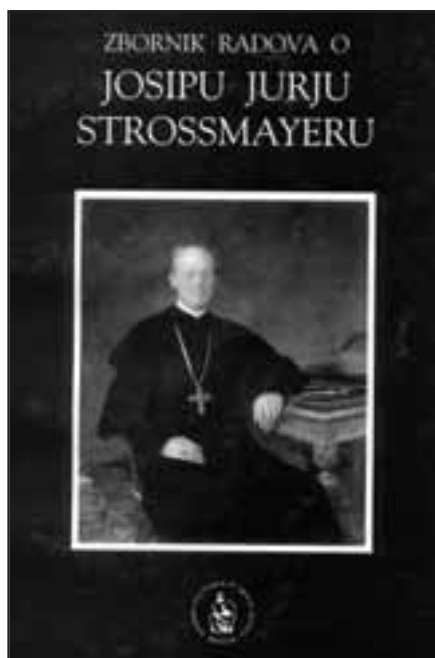

Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Zagreb, 1997., str. 140

O Josipju Jurju Strossmayeru, biskupu Biskupije đakovačke i srijemske, meceni i političaru, ispisano je bezbroj stranica od ljudi različitih provenijencija i struka. Unatoč toga, ili možda baš zbog toga, po svemu sudeći, još uvijek nije pouzdano davati aksiološke sudove o cjelokupnoj djelatnosti toga, u hrvatskoj povijesti 19. stoljeća intelektualno i djelatno zasigurno najmarkantnijeg lika. Razloga tomu je više. Ponajprije, Strossmayer je bio velik čovjek, a karakteristika je velikih da ne podliježu uobičajenim šablonima koji su, kada su u pitanju tzv. obični ljudi, još koliko-toliko funkcionalni. Činjenica što je bio ispred svog vremena uzrok je dodat-

noj konfuziji, kako kod većine njegovih suvremenika koji ga, objektivno, nisu mogli pratiti, tako i današnjih istraživača koji vrednuju njegovo djelo s gotovo stoljetne distance. Prednost, koja je nesumnjivo na strani ovih potonjih, za sada nije primjereno kapitalizirana. Ako izuzmemo one koji su pisali o Strossmayeru s pozicija dnevno-političkog pragmatizma, ili pak one koji naprosto nisu dorasli tom poslu, najčešći propusti, posebice publicista, rezultat su krivog pozicioniranja biskupove aktivnosti koja je neraskidivo vezana za političke procese druge polovice 19. stoljeća. Dakako, ponajprije u Hrvatskoj.

Da bi pridonijeli znanstvenom valoriziranju Strossmajerovog djela, a prema njegovoj osobi, iskazali dužni dignitet, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Biskupija đakovačka i srijemska, Sveučilište u Osijeku i grad Đakovo inicirali su znanstveni skup o Josipu Jurju Strossmayeru. Neposredni povod skupu, održanom u Zagrebu i Đakovu od 26. do 27. listopada 1995. godine, bila je 180. godišnjica biskupova rođenja, 145. godina od njegova ređenja, 125. godina od nastupa na I. vatikanskom koncilu i 90. obljetnica smrti. U uvodnoj riječi akademik Ivo Padovan istakao je da je o biskupovom prosvjetnom i vjerskom radu puno toga napisano te da je na tom planu teško reći nešto novo (primijetio bih, barem kada je riječ o faktografiji), ali da je o njegovoj političkoj djelatnosti bilo, a i još uvijek ima, različitih, dijametralno suprotnih shvaćanja. Da je tomu doista tako, transparentno je pokazao sadašnji biskup Biskupije đakovačke i srijemske dr. Marin Srakić. U svom prilogu, naslovljenom »Biskup Josip Juraj Strossmayer između odbijanja i prihvaćanja«, konzultirajući impozantnu literaturu, ukazao je na oprečne sudove izrečene o Strossmayeru. Te sudove, koji se odnose na gotovo sva područja njegova života, Srakić je eksplicitno komentirao. Namjera mu je bila »iznijeti samo činjenice odbijanja i prihvaćanja ne upuštajući se u detaljnije pobijanje ili obranu biskupovu.« Šteta. Da se autor kojim slučajem prihvatio toga izazova, vjerujem da bismo, s obzirom na njegovu erudiciju i temeljitost u znanstvenom radu, dobili arugumentima potkrijepljene sudove o nekim, još uvijek otvorenim pitanjima o životu i radu Josipa Jurja Strossmayera. Ovako, dobili smo tek instruktivan pregledni članak u kojem su sučeljena mišljenja respektabilnih osoba hrvatskog vjerskog, političkog i kulturnog života (Matoš, Radić, Kršnjavi, Starčević, Bogdan, Bogdanov...).

Ankica i Josip Pečarić potpisali su članak »Strossmayer i Srbi«. U zaključku svoga rada konstatairali su da je obimna literatura o Strossmayeru »nastala ili u Austrougarskoj ili u Jugoslaviji, pa se njegovo djelovanje nije moglo ni smjelo vrednovati na pravi način - na način koji bi u potpunosti opravdao njegovu devizu: 'Sve za vjeru i domovinu'. Tako se u Austro-Ugarskoj nije mogla isticati njegova želja za slobodom hrvatskog naroda, a u Jugoslaviji se prešućivalo što znači njegovo 'jugoslavenstvo'.« Upravo stoga njihova tema je interesantna, aktualna, ali i delikatna. Naime,

autori su iznijeli Strossmayerova negativna iskustva u kontaktima sa srpskim institucijama (npr. Srpska pravoslavna crkva) i pojedincima iz kulturnog, vjerskog i političkog života, a vidjeli su ih kao logičan slijed događaja iniciran srpskim antagonizmom, još od cara Milutina i Dušana, prema svemu što je katoličko. Ovaj rad, svakako, dobro je došao, pogotovo obzirom na činjenicu da desetljećima nitko nije imao dovoljno intelektualne hrabrosti ukazati i na tu dimenziju odnosa Strossmayera prema Srbima. No, ipak, sudeći samo na osnovu njega, nedovoljno upućeni čitalac mogao bi steći utisak kako je Strossmayer načelno imao averziju prema Srbima - a to nije točno. Jasno je da se propusti službene hrvatske historiografije trebaju korigirati, što je ovom prilikom djelomično i učinjeno, ali mi je manje jasna iznesena tvrdnja kako se u bivšim državama nije moglo valjano vrednovati njegovo djelo. Naime, logika državnog pragmatizma i logika znanosti oduvijek su bile, jesu i bit će suprostavljene, te stoga držim da je tu više riječ o oportunističarima i njihove spremnosti da nekomu ili nečemu služe, negoli o zbiljskoj nemogućnosti da se, i po cijenu određenih neugodnosti, bude na strani istine.

Dr. Pero Aračić piše o pastoralnom djelovanju biskupa Strossmayera. U 55 godina djelovanja biskup je, istakao je Aračić, učinio puno u struktuiranju biskupije. Osnivao je župe i redovito ih pohodio, podizao kler, te učinio puno na promicanju liturgijskog i sakramentalnog života. O tim, ali i nekim drugim aspektima njegovog pastoralnog djelovanja (školstvo i kultura, upravljanje biskupijom), autor je progovorio iznoseći egzaktne pokazatelje koji su najbolji argument protiv osoba sklonih minoriziranju Strossmayerovog angažmana na nivou dijeceze.

O djelovanju biskupa Strossmayera na Prvom vatikanskom saboru (1869.-1870.) pisao je povjesničar dr. Andrija Šuljak, inače jedan od boljih poznavalaca njegovog djela. Nakon što je pojasnio povijesni kontekst u kojem je održan Sabor, Šuljak je analizirao svaki od četiri Strossmayerova istupa, istaknuvši stvarne razloge sukoba sa saborskom većinom i implikacije iz toga proizašle. Svoj rad završio je konstatacijom da je Strossmayer »više otac Drugog negoli Prvog vatikanskog sabora. Internacionalizacija kardinalskog zbora, ali i službe i časti Papinstva, veći naglasak na poštivanju i odgovornosti nacionalnih crkava, kolegijalno upravljanje Crkvom i odgovorni položaj biskupa, nova vizija Crkve, ekumenski pokret, liturgijska

reforma, napose uvođenje narodnog jezika u službu Božju, pa čak i novi položaj vjernika laika u Crkvi, važnost biblijskog studija na crkvenim učilištima... samo su neka područja gdje je biskup dao svoj veliki doprinos.«

Iako se nije slagao s nekim odlukama Sabora, pa čak ga i napustio prije službenog završetka, Strossmayer je, iako nerado, prihvatio odluke većine. Slično je postupio i na nacionalnom nivou. Niti jednog momenta nije dovedio u pitanje položaj zagrebačkog nadbiskupa kao središnje osobe Katoličke crkve u Hrvatskoj, što je, posebice nakon Prvoga vatikanskog sabora, kada je o njemu govorila cijela Europa, možda i bilo za očekivati. Takvim odnosom Strossmayer je najeksplicitnije iskazao svoj odnos prema crkvenoj hijerarhiji. O tim pitanjima zainteresirani mogu saznati više u članku dr. Franje Šanjeka »Strossmayer i zagrebačka metropolija«.

Akademik Hodimir Sirotković pisao je o Strossmayeru kao pokrovitelju i meceni Akademije, skupina autora o Strossmayeru i vlastelinstvu đakovačkih biskupa, a dr. Stanislav Marijanović o Strossmayeru, Hrvatskoj i Europi 19. stoljeća. U interesantnoj raspravi u kojoj se autor poziva i na do sada, koliko mi je poznato, nekorištene, ali za poimanje Strossmayerovih političkih koncepcija bitne izvore, istaknuo je da, unatoč toga što je biskup veliko ime hrvatske i europske povijesti te pokrovitelj brojnih institucija prosvjete, znanosti, kulture i umjetnosti, sve do danas »nema niti jedne zasebno objavljene cjelovite i znanstveno fundirane Akademijine monografije.« Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru, dakako, ne može ispuniti tu prazninu, niti je zbog toga od strane Akademije iniciran. Namjera pokretača znanstvenog skupa i nakladnika Zbornika bila je pridonijeti što boljem poznavanju osobe i djela velikog biskupa kao vrijednosti za sebe, ali i pretpostavke za neku buduću sveobuhvatnu studiju. Ako se zna da je o Strossmayeru ispisano na tisuće i tisuće stranica, teško je bilo za očekivati, ali ne i nemoguće, da će se na ovih 140 moći pronaći nešto posve novo i originalno. Takvih momenata doista nema puno, ali gledajući u cjelini, radovi u Zborniku čine, a uvjeren sam i činit će, nezaobilazno štivo za sve one kojima je stalo do istine o đakovačkom biskupu Josipu Jurju Strossmayeru.

Borislav Bijelić